

Posicionament del Comitè de Bioètica al voltant de la vaga de fam

La Comissió Permanent del Comitè de Bioètica de Catalunya ha rebut amb inquietud les notícies sobre la polèmica al voltant de la vaga de fam d'Aminatu Haidar, i de l'intent per part d'instàncies polítiques i judicials de voler-li imposar una alimentació forçada per evitar la mort atribuïda "a causes polítiques" quan "la situació sigui crítica". Per això fa les següents

Consideracions:

La primera és que **la llibertat del ciutadà o de la ciutadana** és el fonament de la convivència. Per això, la Constitució comença dient en el seu article 1 "... que propugna com a valors superiors de l'ordenament jurídic la llibertat...", la qual cosa explica que qualsevol restricció tan sols pugui ser legitimada quan es protegeix un bé similar, com és la llibertat d'altres. La persona, pel sol fet d'estar o posar-se en perill, no perd aquest dret com a ciutadà; encara més, no solament l'ha de poder exercir, sinó que se l'ha d'ajudar a poder-lo exercir en situació de vulnerabilitat.

Poder rebutjar una actuació indicada i no desitjada és una forma d'exercir aquesta llibertat: és un dret ara ja explicitat com a tal en les lleis de l'assistència sanitària (la Llei general de sanitat de 1986, i les més recents sobre l'autonomia del pacient: la 21/2000 i la bàsica 41/2002), i és el fonament eticolegal de la nova relació clínica basada en el respecte i que resumeix la teoria del consentiment informat: **no es pot actuar sobre ningú que no hagi donat el seu consentiment previ**. I, en cas d'incompetència de la persona, i de no conèixer la seva voluntat prèvia, s'ha d'obtenir per substitució.

En principi, doncs, **s'ha de respectar el seu rebuig** a qualsevol proposta que se li faci, tot i que pugui estar ben indicada i que pugui ser vital per a ella; sempre, és clar, després d'haver-la informat bé de la bondat i oportunitat de la proposta, i d'assegurar-se que l'ha comprès, i de la llibertat i capacitat que tingui per decidir i assumir el resultat; és a dir, després de veure que no és víctima de coacció, d'excessiva influència, de desconeixement o d'incomprensió de les conseqüències que estigui a punt d'acceptar.

En canvi, **la gravetat no és per si mateixa una causa d'imposició**. És una alerta que ens fa comprovar aquests requisits i ens fa constatar que la decisió és autònoma; però pensar que en casos greus decau sense més ni més el dret a decidir, és una hipocresia que destrueix d'arrel i, a la pràctica, el consentiment informat, i ens remunta a èpoques de paternalisme mal entès que creïem superades.

Cal considerar sempre individualitzadament les decisions de rebuig, respectant fins i tot les que, pel

seu resultat o motivació, tenen **aparença d'irracional**, és a dir, que no coincideixen amb el criteri científic o amb el que és comú, com ho poden semblar les d'una vaga de fam com a reivindicació. Però la racionalitat de la decisió s'ha d'analitzar segons el procés seguit per arribar-hi, si es basa en valors que donen sentit al projecte vital de qui la pren. I la **coherència personal** és una mostra d'exercici d'autodeterminació que s'ha de respectar i protegir.

Creiem que això queda ben especificat en el **Codi de Deontologia** del Consell de Col·legis de Metges de Catalunya. En l'article 53, dedicat a la vaga de fam,

- s'hi prescriu el deure de "respectar en tot moment la voluntat del pacient, prescindint del judici sobre la vaga i la seva motivació". I diu que el metge "ha d'abstenir-se d'aplicar qualsevol terapèutica quan qui fa la vaga de fam, un cop ha estat degudament informat i coneix el pronòstic, hagi expressat de manera lliure, explícita i reiterada, la seva negativa a ésser ajudat".

- Fins i tot diu que, quan rebí una ordre judicial de tractament mèdic ha de fer saber al jutge que èticament està obligat a respectar la voluntat del pacient i demanar que se l'eximeixi de l'obligació de tractament.

Finalment, cal tenir present que **el criteri jurisprudencial**, recollit en la sentència del Tribunal Constitucional de l'any 1991, en relació amb la vaga de fam d'uns presos polítics, va establir l'excepcionalitat de la intervenció de l'Estat, forçant l'alimentació, en tant que es tractava de població reclusa i subjecta de manera especial a una tutela de l'administració penitenciària, si bé reconeixia que aquesta limitació dels drets fonamentals no podia ser d'aplicació a ciutadans comuns lliures.

Conclusions

La Comissió Permanent del Comitè de Bioètica de Catalunya creu que, en cas de vaga de fam, reivindicativa o no:

1. Una persona capaç, competent, ben informada i lliure, té el dret que no s'actuï sobre ella sense el seu consentiment.
2. No es pot imposar, concretament, ni l'hospitalització ni cap tractament, com pot ser l'alimentació, contra la seva voluntat.
3. La voluntat coneguda de la persona continua vigent malgrat arribi a un estat d'incompetència per l'evolució clínica o, en aquest cas, del dejú.
4. El respecte degut no és equiparable a la denegació d'auxili, perquè aquest s'ha proposat clarament i ha estat rebutjat.

5. Quan la persona en vaga de fam arriba a una situació de gravetat que posa en perill la seva vida és necessària l'anàlisi objectiva de la competència, de la llibertat amb què actua i de la comprensió que té de les alternatives i conseqüències; però la gravetat per si mateixa no justifica cap imposició.
6. La necessitat política general seria un motiu encara més inacceptable per a una imposició en contra dels drets fonamentals d'una persona.
7. La imposició forçada d'alimentació a qui no la vol seria un atemptat contra la integritat i la llibertat de la persona i, per tant, contra la seva dignitat personal.
8. La imposició seria un atemptat contra la societat i els valors que recentment va prioritzar, i que tindria greus conseqüències socials en destruir l'esforç per respectar la negativa de les persones malaltes per a altres actuacions en altres situacions clíniques.

Comissió Permanent del Comitè de Bioètica de Catalunya